

lastud kuhugi ligi,» jutustab Latt. «Esialgul kindlana tundunud niidid katkesid ega viinud edasi. See-eesst hakkas kohapeal toimuma huvitavaid asju: infojupid hakkasid ootamatult haakuma.»

Nõnda jõudsid otsijad välja Buraševosse, Tverist 15 kilomeetri kaugusel asuvasse külakesse. Selgus, et Päts oli tõepoolest seal viibinud. Kuigi Timusk ja Latt esitlesid end endiste KGB töötajatena, ei antud neile presidendi haiguslugu ning teemat välditi igati.

Lõpuks õnnestus Latil ja Timuskil kohtuda Pätsi viimase raviarsti, 83-aastase Ksenja Gussevaga. Selgus, et vanaproua mäletas Eesti presidenti ja tema matmist väga selgelt.

«See oli nagu tunneli lõpust paistev valguskiir,» meenutab Henn Latt. «Kõrges vanuses naist vaevasid muidugi tervisehäädad, kuid mälu oli tal suurepärane.»

Gusseva jutu järgi katsuti kunagist presidenti mulda sängitada eriliselt. Haigla töötajad töid lahkunule särki, kuu ja pesu. Täpset matmiskohta ei teadnud Gusseva enam öelda, kuid viis mehed mälu järgi ühele vanale suruuaiale ning näitas tõenäolise paiga.

Sellega saigi esimene reis ümber. Eestisse naasnud, andsid Latt ja Timusk presidendi pojapojale Matti Pätsile kohe videofilm, mille oli nende tarvis teinud keegi kohalik, Aleksandr Sokolov. Peagi sõitsid Buraševosse juba Matti Päts ja muinsuskaitse esindajad.

1990. aasta 22. juunil kell 11.30 jõuti viimaks nii kaugele, et avati haud, kust leitud säilmed kuulusid tõepoolest president Konstantin Pätsile.

«Minu ettevõtmist on püütud alusetult seostada KGB ja teab kellega,» kõneleb Henn Latt kibedalt. «Saatuse tahtel olime meie Timuskiga siiski esimesed. Ega meil õieti millegagi kiidelda ole. Aitäh ei öelnud meile muidugi keegi. Ka teise sõidu tegime meie, pensionärid, oma kulu ja kirjadega. Ärge otsige siit KGB jälgi.»

Seda, kuidas president kodumaa mulda sängitati, vaatas Latt televiisorist. Matustele teda ei kutsutud.

Tagasi Buraševos

Tänavu pakkis Henn Latt taas asjad ning sõitis suvel oma kuludega Buraševosse vaatama, mis oli juhtunud pärast presidendi säilmete väljakaevamist kohapeal.

Ta leidis eest 1990. aastal vallandatud kohaliku võimu esimehe Nikolai Pankratjevi ning 1988. aastal Konstantin Pätsi matmispaiga otsinguid filminud Tveri mehe Aleksandr Sokolovi, keda oli vintsutatud kuni Nõukogude Liidu lagunemiseni. Presidendi matmispaiga saladuse avaldanud arsti Ksenja Gusseva haud oli nimetu ja räämas.

«Tahtsin südamest näha neid inimesi, kes olid meid kunagi aidanud» räägib Latt. «Mõnda me ei leidnud, aga mõni oli täiesti olemas. Selle rõõmustava taaskohtumise pärast tasus kohale sõita!»

«Kui Eesti muinsuskaitse seltsi ekspeditsioon oli 1990. aastal lahkunud, kaotas töö Buraševos asulanõukogu esimees Nikolai Pankratjev, kes oli suruuaial tehtud väljakaevamise eest vastutuse enda peale võtnud,» jätkas Latt. «Nüüd, kakskümmend aastat hiljem palusin talt andestust eestlaste nimel, kes olid lahkunud Buraševost Pankratjevit tänamata ja head aega ütlemeta. Ta veel küsis, kas meil ongi niisugune komme.»

Riigitöö kaotanud, siirdus Pankratjev suure ärisse ning kütuseveos ulatuvad tema huvid praegu Muuga laheni välja.

«Kõige rohkem oli mul kahju doktor Gusseva hauast: see oli unustusse jäetud,» jutustab Latt kurvalt. «Panin sinna lille ja küünla. Saatuse iroonia tõttu oli tema matmispaik nüüd niisamuti märgistamata kui see, mille ta meile omal ajal riigisaladusena avaldas. Kas võis doktor seda kunagi ette aimata?»

Konstantin Pätsi väidetavatest vastuolulistest ärihuvidest, vaikivast ajastust, baaside lepingust, sellele järgnenud vaiksest alistumisest ning Johannes Vares-Barbaruse nukuvalitsuse ametisse kinnitamisest on viimasel ajal kirjutatud palju.

Mida arvab meie esimesest presidendist Henn Latt? Küsimus võtab mehe mõtlikuks.

«Seistes 1988. aastal tema oletatava matmiskoha juures, ütlesin talle: «Sa tegid kõik, et oma rahvast säästa,» lausub Latt. «Täna lisaksin sõnad «võib-olla». Ühed küsivad, miks ta tegi niimoodi. Teised jälle arvavad, et kui omal ajal oleks konfliktiks läinud, oleks Eesti lihtsalt ära pühitud.»

PRESIDENT

Eesti Vabariigi esimene president Konstantin Päts sündis 23. veebruaril 1874 Tahkuranna vallas ja suri 18. jaanuaril 1956 Kalinini oblastis Buraševos.

- Juristihariduse saanud Päts oli Päästekomitee esimees, esimene valitsusjuht ja riigipea.
- Eestist 1940. aasta juuli lõpul koos perekonnaga küüditatud Konstantin Päts arreteeriti Ufas, kui puhkes sõda Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel.
- 1954. aasta detsembris toimetati president saladuskatte all Eestisse Jämejala psühhoneuroloogiahaiglasse, kuid kuuldused tema kodumaal viibimise kohta hakkasid levima.
- Kalinini oblastis Buraševos psühhoneuroloogiahaiglas hakati Konstantin Pätsi haiguslugu kirjutama 1. jaanuaril 1955.
- 1956. aasta 18. jaanuaril president suri ja maeti haigla kalmistule.
- President Konstantin Pätsi säilmed maeti Eesti muinsuskaitse seltsi korraldusel Tallinna Metsakalmistule 21. oktoobril 1990.

Allikas: «Sakala»

ÜKS KÜSIMUS

Henn Latt, miks te Buraševosõidud ikkagi ette võtsite?

©2013 Sakala | Kontakt | Kasutustingimused |

Reklaam

Margus Haav, toimetaja